

Скіра Ю.Р.

аспірант,

Науковий керівник: Хома І.Я.

кандидат історичних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПОРЯТУНОК РОДИНИ ШТЕРНІВ ТА ПОДОШИНІВ МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ ШЕПТИЦЬКИМ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ

Постать митрополита Андрея Шептицького є символом цілої епохи для Галичини. Епохи динамічного розвитку української культури, економічного і політичного життя. Більшість здобутків цієї людини було знищено з приходом на галицькі землі тоталітарних режимів. Для митрополита кожне людське життя було важливим і безцінним. Це життя було безцінним незважаючи на соціальне, релігійне чи національне походження людини. В часи Голокосту Андрей Шептицький як душпастир і єпископ не міг залишатися осторонь подій, коли злочини проти людства набули катастрофічних масштабів. За допомогою свого найближчого оточення, він розпочав акцію порятунку євреїв приречених нацистами на тотальне знищення. Як слушно зауважив Курт Левін, вони рятували і знайомих і незнайомих євреїв [1, s. 156]. Однією з таких родин була родина Штернів.

Родина Штернів походила з Кракова і під час німецької окупації опинилася у львівському гетто. Чоловік пані Цецилії загинув, а саму її врятувало те, що вона була вправною швачкою і шила одяг для дружин німецьких офіцерів [2, p. 163]. Проте такий стан речей не був довготривалим. Напередодні закриття гетто в ніч на 28 листопада 1943 р., дочка пані Цецилії Лілі, втекла з нього до матері і перед ними постало питання як в подальшому вижити. Вони звернулися за допомогою до аптекаря Юзефа Подошина [3, арк. 1]. Він постачав ліки до митрополичих палат, тому був знайомий з тамтешніми священиками.

Родина Подошин також належала до врятованих єврейських родин митрополитом Андреем Шептицьким [4, арк. 25]. Ця родина складалася з подружжя Юзефа і Анни та їхнього сина Людвіка [4, арк. 25]. Патріарх Йосиф Сліпий у своїх «Споминах» згадує про аптекаря, який переховувався у бібліотеці Андрея Шептицького у митрополичих палатах [5, с. 141]. Очевидно, що цим аптекарем був Юзеф Подошин. З доступних джерел, можна зробити висновок, що цим укриттям скористалися щонайменше двоє євреїв – згаданий Юзеф Подошин і рабин Давид Кахане. Останній переховувався у ньому двічі – перший раз з 23 травня до 2 червня 1943 р. і другий раз з середини вересня 1943 до кінця жовтня 1943 р. [6, с. 170]. Рабин Давид Кахане згадував про це місце: «Особиста бібліотека митрополита налічувала понад 1000 томів. В одному з її закутків для мене була влаштована схованка, де я міг перебувати деякий час. Це місце з усіх боків оточене полицями з книгами і людина, яка увійде до бібліотеки, не зможе помітити, що хтось ховається серед них. Замість ліжка мені дали шезлонг, на якому я міг спати або просто відпочивати вдень»

[6, с. 158]. Наприкінці жовтня 1943 р. рабин був переведений в укриття в монастирі отців-студитів на вул. Петра Скарги і очевидно, що його місце у митрополичій бібліотеці на якийсь час перейняв Юзеф Подошин.

Для уможливлення порятунку цієї родини її членів довелося розділити. Сином Подошинів семилітнім Людвіком заопікувався катехит Львівської духовної семінарії Святого Духа, молодий священник о. Іванюк [1, s. 158]. Він віддав хлопця до своїх родичів у село звідки походив [1, s. 158]. Вони досить сердечно прийняли Людвіка, бо думали, що то нешлюбна дитина о. Іванюка, який перебував у celibatі [1, s. 158]. Чутки дійшли до пароха села, який повідомив це єпископу [1, s. 158]. Над о. Іванюком відбувся дисциплінарний процес і він був суворо покараний [1, s. 158]. Задля добра і безпеки єврейської дитини, о. Іванюк мовчав на процесі і не оборонявся [1, s. 158]. Тільки по поверненні радянської влади, священник розказав правду і був реабілітований [1, s. 158].

Повертаючись до родини Штернів, варто зазначити, що вона здобула контакти із Андреем Шептицьким саме через Юзефа Подошина [3, арк. 1]. Штерни мали зустріч з митрополитом під час якої він пообіцяв їх врятувати при цьому не розлучаючи [3, арк. 1].

Організувати цей процес було доручено ігумені Студійського Уставу матері Йосифі (Олені) Вітер, якій у цьому допомагав о. І. Котів, капелан Народної Лічниці та особистий секретар митрополита Андрея Шептицького [4, арк. 26]. Вона займалася порятунком єврейських жінок і дівчат у жіночих монастирях Студійського Уставу. Місцем для переховування обрали дочерний дім на вул. Убоча, 4 у м. Львові. Там з серпня 1942 р. вже переховувалася дочка рабина Давида Кахане Руф, пізніше дружина Нехама та інші єврейки [6, с. 91].

Цецилія Штерн мешкала в келії матері Йосифи (Олені) Вітер, а Лілі Польман у дитячому сиротинці [3, арк. 1]. Пані Цецилія не знала української мови, тому вдавала глухоніму [3, арк. 1]. Лілі Польман ж швидко вивчила її між дівчатами [3, арк. 1]. У сиротинці вона зустріла двох єврейських дівчаток, однією з них, Іриною Шпунар, вона ходила до школи, тому це дитяче знайомство відіграло важливу роль у її переховуванні, оскільки ця дівчинка ділилася з Лілі Польман своїм досвідом і як потрібно поводитися [3, арк. 1]. Родина Штернів переховувалася на вул. Убоча, 4 аж до завершення німецької окупації [3, арк. 2].

Спогади, які залишили свідки і учасники тих подій дають зрозуміти механізми порятунку, їх організацію, дійових осіб та виклики, які долали обидві сторони у боротьбі за життя. Їхні свідчення є цінними джерелами до історії взаємовідносин євреїв та греко-католицького духовенства і монашества в часах Голокосту.

Список використаних джерел:

1. Lewin K. Przeżyłem. Saga Świętego Jura spisana w roku 1946 // Warszawa, 2011. – 188 s.
2. Chameides L. Strangers in many lands: the story of a Jewish family in turbulent times // Wethersfield, 2012. – 286 p.
3. Свідчення Лілі Польман. – 2 арк. (Надіслане Лілі Польман 16 серпня 2016 р. Юрію Скірі).
4. Свідчення Лілі Польман. Додаток I/ Архів Святоуспенської Унівської Лаври, с. Унів. – Ф. 15. – Спр. 14. – Т. 2. – Арк. 23-26.

5. Сліпий Й. Спомини // Львів-Рим, 2014. – 607 с.
6. Щоденник Львівського гетто. Спогади рабина Давида Кахана // Київ, 2003. – 267 с.

Степанюк Є.Г.

студентка,

Бердянський державний педагогічний університет

ВНЕСОК НІМЕЦЬКИЙ КАПІТАЛУ У РОЗВИТОК ПОРТОВОГО М. БЕРДЯНСЬК У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Сьогодні українська економіка перебуває у стані системної перебудови, для здійснення якої потрібні нові капіталовкладення. Нестача приватних ресурсів спонукає звернутися до іноземних інвестицій. З цією метою слід ознайомитись із історичним досвідом залучення іноземних інвестицій. Особливо актуальною постає вивчення поданого досвіду на прикладі портових міст, зокрема і Північного Приазов'я, які стали основним осередком інвестування іноземними підприємцями у другій половині ХІХ ст.

Метою розвідки поставлено дослідити внесок німецького капіталу у розвиток економіки та інфраструктури м. Бердянськ у другій половині ХІХ – початку ХХ ст.

На сьогодні в історичній науці досліджуване нами питання не отримало широкого висвітлення. Найбільший внесок у подану проблему було зроблено бердянськими істориками, зокрема І. Лиманом та В. Константіною.

Німецький капітал, поряд з англійським, став одним із перших серед іноземців, який проник до м. Бердянськ у середині ХІХ ст.

Першою сферою, до якої залучились німецькі капіталовкладники у м. Бердянськ стає розбудова пристані, що було вигідним, як для розширення міста, так і німецьким торговцям, які мали змогу швидше поставляти та завантажували товар на свої кораблі.

Загалом було виокремлено декілька сфер розбудови пристані. В першу чергу, німецькі підприємці залучили власних експертів для будівництва хвилелому, який мусив допомогти для завантаження та вивантаження товару з кораблів, які прибували до пристані. Подане будівництво відбувалось паралельно з роботами по подовженню казенної пристані. Місто потребувало у цій споруді, адже здійснювати завантаження хліба з пристані, відкритої південному і південно-західному вітрам і хвилі, було складно. У 1862 р. почалося будівництво хвилелому, довжина якого повинна була скласти 300 сажнів, на відстані 400 сажнів від пристані. Для позначення місця спорудження в червні того ж року на якорях поставлено каботажне судно з однією щоглою. На ній вночі запаливалися два білих вогні. Потім на краю будується хвилерізу були позначені трьома білими «Бакалов» з жердинами і закріпленими на них білими трикутними прапорами, знятими тільки після завершення будівництва [1, с. 31].